

β'. Ἡ ἀνίχνευσις τοῦ ὑποσυνειδήτου καὶ ἡ ψυχανάλυσις.

Τὰ φαινόμενα τῶν νευρώσεων ἀπησχόλησαν ἐπιμονώτερον τὸν βιενναῖον Ψυχίατρον Freud, ὃς καὶ κύκλον μαθητῶν του. Ἡ μελέτη του δὲν ἀπέβλεψε μόνον εἰς τὸ νὰ διατυπώσῃ μίσαν θεωρίαν περὶ ἀναλύσεως καὶ θεραπείας τῶν διαταραχῶν, ἀλλ' ἐπεδίωξε γὰρ στηρίξῃ ἐπ' αὐτῶν μίσαν γενικὴν θεωρίαν περὶ ἀνθρωπίνης ψυχοσυνθέσεως. Τὸ τολμηρὸν δῆμως τῶν γενικεύσεων ἐγέννησε διχογνωμίας μεταξὺ τῶν θιασωτῶν τοῦ ὑποσυνειδήτου καὶ βαθμηδὸν διεκρίθησαν τρεῖς τάσεις μὲν ἴδια χαρακτηριστικά, αἱ ἔξης.

1. Ἡ διδασκαλία τοῦ Freud.

Ο Freud (1856 - 1939) νέος εἶχεν ἀφιερώσει ἔκαυτὸν εἰς ψυχιατρικάς ἐρεύνας εἰς μίσαν ἐποχήν, καθ' ᾧ εἶχε σημειωθῆναι μίσα ὑποχώρησις τῶν ύλιστικῶν ἐρμηνειῶν προκειμένου περὶ ψυχικῶν θεμάτων. Ἰδιαιτέρως εἶλκυσαν τὴν προσοχήν του αἱ διαπιστώσεις τοῦ Charcot ἐπὶ μστερικῶν φαινομένων, καθ' ἀνεφανίζοντο διαταραχαί, ὃς πάρεστις μελῶν, δημιλίας καὶ αἴσθησεων, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ πραγματικὴ δργανικὴ βλάβη.

Προσωπικαὶ του ἔρευναι καὶ παρατηρήσεις πολυαριθμῶν περιστατικῶν τοῦ ἐγέννησαν τὴν ἀντίληψιν, δτὶ ἡ ὑστερία καὶ τὰ σωματικά της σύνδρομα, ἥτοι νευρώσεις, καταθλίψεις, συναισθήματα ἐνοχῆς, νευρασθένειαι, ἄγχη προειρχοντο ἀπὸ συναισθηματικὰ τραύματα τῆς γενετησίου ζωῆς. Τὰ τραύματα ταῦτα παραμένοντα εἰς τὸ ὑποσυνειδήτον δρῶσιν ἐκεῖθεν συνεχῶς. Ἐάν δῆμως γίνουν συνειδητὰ καὶ ἀναλυθῆναι ἡ σχέσις μεταξὺ τῶν συμβάντων καὶ τῆς νευρωτικῆς διαταραχῆς, ἡ τελευταῖα καταπαύει. Άἱ παρατηρήσεις καὶ ἐρμηνεῖαι του ἔξετέθησαν εἰς σειρὰν μονογραφιῶν ἀπαρτιζουσῶν ἐν δλῷ 18 τόμους¹, τῶν δποίων τὸ περιεχόμενον διασαφεῖ τρία θέματα, ἥτοι τὴν περὶ ψυχικῆς ζωῆς διδασκαλίαν τοῦ Freud, τὴν τεχνικὴν τῆς ἀνιχνεύ-

1. Αὗται εἶναι αἱ κάτωθι:

- I. Studien über Hysterie; Frühe Schriften zur Neurosenlehre.
- II - III. Die Traumdeutung; Über den Traum.
- IV. Zur Psychopathologie des Alltagslebens.
- V. Arbeiten aus den Jahren 1904 - 1905.
- VI. Der Witz und seine Beziehungen zum Unbewussten.
- VII. Arbeiten aus den Jahren 1906 - 1909.
- VIII. Arbeiten aus den Jahren 1909 - 1913.
- IX. Totem und Tabu.
- X. Arbeiten aus den Jahren 1913 - 1917.

σεως τοῦ ύποσυνειδήτου καὶ τὴν θεραπευτικὴν τῶν ψυχικῶν συμπλεγμάτων καὶ νευρώσεων.

Η περὶ ψυχοσυνθέσεως θεωρία τοῦ Freud διέπεται ἀπὸ τὴν ἀντιληψιν, διτὶ ἡ ἀνθρωπίνη ύποστασις περιλαμβάνει φασικός, τὴν δυνατότητον μὲ τὰς φυσιολογικὰς ἀνάγκας καὶ λειτουργίας, τὴν δποίαν δνομάζει id (έκεινο), τὴν συνειδητὴν τὴν περιλαμβάνουσαν τὰς ἀντιληψεις, τὰς συναισθήματα, τὰς ἀποφάσεις, καὶ πράξεις, περὶ ὧν ἔχομεν ἐκάστοτε σαφῆ γνῶσιν, τὴν δποίαν δνομάζει Ego ('Εγώ), τὴν προσυνείδητον περιλαμβάνουσαν ἀντιληψεις τὰς δποίας δὲν ἔχομεν προσέξει, ἀναμνήσεις μεμαθημένων, λειτουργίας, δρμάς μὴ δρόσας, τὴν δποίαν δνομάζει Vorbewusste καὶ τὴν περιοχὴν τοῦ 'Υπερεγώ (Superego) περιλαμβάνουσαν τὰς ἡθικὰς διατάξεις τὰς υπερκειμένας τοῦ 'Εγώ καὶ ἐπιβαλλομένας ύπὸ τῆς κοινωνίας, τὰς ἀποτελούσας τοὺς ἐλεγκτικοὺς χαλινούς μας, μὴ δντας πάντας συνειδητούς.

Η ύποσυνειδητὸς περιοχὴ ἔχει ἔνα ἴδιον τρόπον λειτουργίας. Τάσεις αἱ δποίαι ἀπωθούνται ἐκ τῆς συνειδήσεως καὶ δὲν τοὺς ἐπιτρέπεται νὰ ἵκανοποιηθοῦν, παραμένουν εἰς αὐτὴν καταπιεσμέναι. Ἐπίσης ἔκει παραμένουν παραστάσεις μὲ συναισθηματικὴν δύναμιν, ἡ ἀνάμνησις τῶν δποίων δὲν ἐπιτρέπεται νὰ γίνῃ συνειδητῇ.

Ἐνῷ αἱ παραστάσεις χωρὶς συναισθηματικὸν στοιχεῖον ἀνέρχονται εὐκόλως εἰς τὴν συνείδησιν, αἱ μετὰ συναισθήματος περιβάλλονται ἀπὸ ἐμπόδια, ὥστε νὰ μὴ ἀνέλθουν. "Ομως ἡ ἐξ αὐτῶν συναισθηματικὴ τάσις δρᾷ ύποσυνειδήτως, διπος δροῦν καὶ αἱ καταπιεζόμεναι δρμαὶ, ἔχουσα ποικίλας ἐκδηλώσεις, ως τὰ ὅνειρα, τὰς παραδρομὰς τῆς γλώσσης (lapsus) καὶ τὰς νευρώσεις.

Η ρίζα ὅλων τῶν ψυχικῶν τάσεων κατὰ τὸν Freud εἶναι μία καὶ μόνη, η τάσις πρὸς ἡδονὴν (libido). Αὕτη εἶναι ἡ γενετήσιος δρμή, ἀλλὰ μὲ εὑρυτέραν ἔννοιαν. Ἐκδηλώσεις της εἶναι ἐπὶ παραδείγματι ἡ ἐκ τοῦ θηλασμοῦ τοῦ μαστοῦ εύχαριστησις τοῦ βρέφους, ἡ εύχαριστησις του νὰ δάκνῃ μόλις ἐμφανισθοῦν δδόντες, ἡ ἀγάπη τῶν τέκνων

XI. Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse.

XII. Arbeiten aus den Jahren 1917 - 1920.

XIII. Jenseits des Lustprinzips; Massenpsychologie und Ich-Analyse; Das Ich und das Es; u.a. Arbeiten aus den Jahren 1920 - 1924.

XIV. Arbeiten aus den Jahren 1925 - 1931.

XV. Neue Folge der Vorlesungen z. Einf. in die Psychoanalyse.

XVI. Arbeiten seit 1932.

XVII. Schriften aus dem Nachlass.

XVIII. Index.

πρὸς τὸν γονέα τοῦ ὄλλου φύλου, ή ὁραιοπάθεια (Ναρκισισμός) τοῦ ἐφήβου καὶ τέλος δι βιολογικὸς ἔρως. Ἡ libido δηλαδὴ ἔχει μίαν πολυμορφίαν καὶ μίαν πορείαν ωρισμένην.

Κατὰ τὴν ἑξέλιξιν τῆς εἰς ἔκαστον ἀτομὸν διέρχεται ἀπὸ τὴν περίοδον τοῦ Οἰδιποδείου σύμπλέγματος, δτε δικρός υἱὸς αἰσθάνεται ἔρωτισμὸν πρὸς τὴν μητέρα καὶ μίσος κατὰ τοῦ πατρός, η δὲ κόρη ἔρωτισμὸν πρὸς τὸν πατέρα καὶ μίσος κατὰ τῆς μητρός. "Οταν ὑπερβαθῇ η παιδικὴ ἡλικία, παύει η στροφὴ αὕτη πρὸς τοὺς γονεῖς, παραμένει δύμως ἐν συναίσθημα ἐνοχῆς. Τὸ τελευταῖον τοῦτο παραμερίζεται διὰ τῆς ἐμφανίσεως τῆς θρησκευτικότητος, ήτις ως σκοπὸν ἔχει νὰ ἀπαλλάξῃ ἀκριβῶς τὸ ἀτομὸν ἀπὸ τὰς ἴδεας ταύτας ἐνοχῆς.

"Ἐπειδὴ η τάσις τῆς libido ὑπόκειται εἰς τὴν λογοκρισίαν τῶν ἡθικῶν φυτιλήψεων τῆς κοινωνίας τῶν ἐπιβαλλουσῶν νὰ μὴ πληροθῇ τυφλῶς, ἀλλὰ νὰ χαλιναγωγῆται, η προσπάθεια πρὸς κυριαρχίαν τῆς δύναται νὰ ἔχῃ τρία ἀποτελέσματα.

1ον. Νὰ κατανικηθῇ η τυφλὴ ἐπιθυμία πρὸς ἥδονήν καὶ νὰ χαλιναγωγηθῇ πλήρως.

2ον. Νὰ ἑξιδανικευθῇ καὶ νὰ στραφῇ εἴτε πρὸς ἀγαθοεργίας, εἴτε πρὸς ἀφοσίωσιν εἰς τὴν ἐπιστήμην, εἴτε πρὸς θρησκευτικὰ ἔργα.

3ον. Νὰ καταπιεσθῇ εἰς τὸ ὑποσυνείδητον, χωρὶς δύμως νὰ χάσῃ τὴν δύναμίν της, δργανώνουσα περὶ ἑαυτὴν ωρισμένας παραστάσεις καὶ καθισταμένη ἐν ψυχικὸν σύμπλεγμα, δρῶν συνεχῶς ως ξένον σῶμα καὶ προκαλούν τὰς νευρώσεις.

Αἱ νευρώσεις εἶναι ύστερικαὶ παραλύσεις μελῶν τοῦ σώματος, ύποχονδρίαι, διαταραχαὶ τῆς πέψεως, τῆς καρδίας, καταστάσεις ἀγχούς, φοβίαι, πράξεις ἀδικαιολόγητοι. Αὗται γεννῶνται κυρίως, δοάκις η πορεία ἑξελίξεως τῆς libido κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ἥτοι ἀνώμαλος καὶ προεκλήθησαν ψυχικὰ τραύματα.

"Η ἀνίχνευσις τῶν νευρώσεων πραγματοποιεῖται κατὰ τὸν Freud δι' ἀναλύσεως τοῦ βάθους τῆς ψυχῆς· ἐάν ἔξετάσωμεν τὰ γλωσσικὰ δλισθήματα, τὰ δνειρά, τοὺς ἐλευθέρους συνειρμούς, τοὺς προκαλουμένους συνειρμούς, ως καὶ τὰς τυχῶν ἴδιαζούσας ἐκφραστικὰς κινήσεις τῆς νευρώσεως.

Αἱ παραδρομαὶ τῆς δυμίλιας καὶ τῆς γραφῆς ἔχουν ὑποσυνείδητα αἴτια. Τὰ δνειρά εἶναι ἐκδηλώσεις ὑποσυνείδητων τάσεων τῆς libido, καθ' ἄ ἔχομεν μεταμφίέσεις καὶ συμβολισμοὺς ἀσυνήθεις, τοὺς δποίους δέον νὰ προσέξῃ δι ψυχαναλυτής. "Η ἔξομολόγησις τοῦ προσώπου περὶ τοῦ παρελθόντος του, χωρὶς νὰ κρύπτῃ τίποτε ἀπὸ δοσα ἐνθυμεῖται, ίδια τὰ τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ὑπὸ ἐμπιστευτικούς δρουσα, χωρὶς αὐτοέλεγχον καὶ ἐπιφυλάξεις, η ἐκφρασις πάσης ἴδεας καὶ

σκέψεως ποὺ τοῦ ἔρχεται, ἀλλὰ καὶ ἡ παρακολούθησις τοῦ τρόπου διηγήσεως εἶναι ἀποκαλυπτικά τοῦ ψυχικοῦ βάθους. Προσέχεται ιδιαιτέρως μήπως τὸ πρόσωπον στρέφεται διαρκῶς περὶ τὸ αὐτὸ θέμα, ἢ μήπως ἐμφανίζῃ αἰφνίδια κενὰ ἢ ἐπιβραδύνσεις εἰς τὴν διήγησιν.

‘Η ἔξομολόγησις αὕτη τῶν ἐλευθέρων συνειρμῶν συνεχίζεται ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ὅστε τὸ πρόσωπον νὰ ἀποκτήσῃ ἐμπιστοσύνην πρὸς τὸν ψυχανάλυτην καὶ νὰ ὑπερνικήσῃ πᾶσαν ταραχὴν του καὶ ἀντίστασίν του. Αὕτη συμπληρούται καὶ διὰ συνειρμῶν, προκαλουμένων διὰ λέξεων - ἐρεθισμάτων. Ιδίᾳ δύναται τοῦ αἴφνιδος συνειρμοί. ’Επίσης αἱ ἐκφραστικαὶ κινήσεις, οἱ μορφασμοὶ καὶ πᾶν τὸ ἀσύγνηθες τῆς διαγωγῆς.

‘Η θεραπεία τῶν νευρώσεων κατὰ τὸν Freud ἐπιτυγχάνεται διὰ καθάρσεως, ἔξιδανικεύσεως καὶ ἀντικαταστάσεως τῶν τραυματικῶν συναισθημάτων δι’ ἄλλων. ’Η κάθαρσις ἐκ τοῦ συμπλέγματος ἐπέρχεται, δταν γίνη ὑπόδειξις τοῦ ἀδικαιολογήτου τῶν αἴφνιδῶν Ιδεῶν, τῶν συμβολισμῶν, τῆς ἐπαναλήψεως εἰς ὅλα ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου. Πρὸς τοῦτο ὑποβοηθεῖται ἢ μνήμη του, θραύεται ἡ ἀντίστασίς τοῦ ὑποσυνειδήτου, δπότε τὸ πρόσωπον ἐνθυμεῖται γεγονότα, ἀτινα πράγματι εἶχον τραυματικὴν συναισθηματικὴν μορφὴν. Τώρα κατανοεῖ, δτι αἱ ἀφορμαὶ τοῦ ψυχικοῦ του πόνου ἐπαναλαμβάνονται εἰς τοὺς συμβολισμούς. Μόλις γίνη συνειδητὸν τοῦτο ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν νεύρωσιν καὶ τὰς σωματικάς της ἐκδηλώσεις, ως καὶ ἀπὸ τὰ συναισθήματα ἐνοχῆς καὶ ἀγωνίας, ἀτινα τὸν κατεῖχον. ’Η εξιδανικεύσις (sublimation) τῆς libido θεραπεύει ἐπίσης τὴν νεύρωσιν, διότι ὑποβοηθεῖ τὰ ἀτομα τὰ ἀποτυχόντα εἰς τοὺς πόθους των, νὰ διοχετεύσουν τὴν libido εἰς ίδαινικὰ ἔργα εύποιίας, καλλιτεχνίας, θρησκευτικότητος, γεννῶντα ἀλλα συναισθήματα ὑποκατάστατα τῶν τραυματικῶν τοιούτων τῶν νευρώσεων.

Δὲν περιωρίσθη δύναται εἰς μόνα τὰ διαγνωστικὰ καὶ θεραπευτικὰ στοιχεῖα τῆς θεωρίας του, ἀλλὰ προέβαλε τὴν libido ως τὴν κλειδα ἐρμηνείας παντὸς φαινομένου τῶν τῶν ἀτόμων, δσον καὶ τῶν πολιτισμῶν. ’Ολαι αἱ πολιτιστικαὶ ἐκδηλώσεις, ἐτόνισεν, αὐτὴν ἔχουν πηγήν. Αἱ ὑποσυνειδητοὶ ἐπιθυμίαι, εἶπεν, εἶναι αἱ δημιουργοῦσαι τοὺς μύθους καὶ τὰς παραδόσεις τῶν λαῶν, διότι οἱ μύθοι ἔχουν τὸ αὐτὸ περιεχόμενον μὲ τὰ δνειρα τῶν ἀτόμων. Εἶναι « τὰ αἰωνόβια δνειρα τῆς ἀνθρωπότητος ». ’Η κοινωνία ἀλλωστε προῆβεν ἀπὸ ἓνα ἀρχικὸν τύπον δρδῆς ὑποτασσομένης εἰς ἓνα Ισχυρὸν ἄρρενα, δστις ἥτο δ κύριος δλων τῶν γυναικῶν. Οἱ ἀλλοι ἄρρενες ἀνταγωνίζονται αὐτόν. ’Οταν οὗτος φονευθῇ ἢ ἀποθάνῃ, ἀντιλαμβά-

νονται, δτι ἡτο πράγματι ισχυρότερός των, διδ καὶ ἀπονέμουν λατρείαν εἰς αὐτὸν καὶ τὸν καθιστούν τοτε τῆς φυλῆς των.

"Οτι ύπαρχει πράγματι δεσμὸς μεταξὺ libido καὶ θρησκείας φανεται, λέγει, ἀπὸ τὰ θρησκευτικὰ δργια πλείστων λαῶν. Ἡ θρησκεία ἀσκεῖται ως δμαδικὴ συγκανησιακὴ ψευδαίσθησις. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἡθικαὶ ἀπαγορεύσεις (tabu) εἶναι τρόπος ἐκδηλώσεως τῆς libido, ἐν εἴδος αὐτοσαδισμοῦ. Ἡ τέχνη ἔτελος εἶναι ἐν εἴδος ὀνειροπολήσεως. Ἡ ἐπιστήμη, καθὼς καὶ πᾶσα γνῶσις εἶναι ναρκισιστικὴ ἵκανοποιησις. Ἡ κοσμοθεωρία δηλαδὴ τοῦ Freud εἶναι εἰς Πανερωτισμὸς (Pansexualismus).

ΕΡΓΑΣΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ ΚΑΙ ΕΛΛΑΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Κοιτικὴ τοῦ Freud. Ἡ θεωρία τοῦ Freud ἀπέκτησεν ἀρκετοὺς διαδούς, τόσον ἐπιστήμονας, δσον καὶ μεταξὺ τοῦ εύρυτέρου κοινοῦ. Εἰς τὰς διαφόρους χώρας ἐδημιουργήθησαν σχολαὶ πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν μεθόδων τῆς καὶ ἐκδίπλωσιν τῶν ίδεων τῆς¹, πολλὰ δὲ σχετικὰ ἔργα ἐφθασαν μέχρι τῶν λαϊκῶν μαζῶν. Ἡ διάδοσις αὕτη διφείλετο καὶ εἰς ἐν συμπτωματικὸν γεγονός. Ο πόλεμος τοῦ 1914-1918 εἶχε προκαλέσει διαταραχὴν τῆς βιολογικῆς ζωῆς τῶν μαζῶν, λόγῳ τῆς μακρᾶς στρατεύσεως τῶν ἀνδρῶν. "Οτε ἀκριβῶς ἐτελείωνεν ὁ πόλεμος ἐκεῖνος, ἐγίνετο εύρυτερον γνωστὴ ἡ θεωρία, ἡ δποία ἤρχετο νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἐκ τῆς στερήσεως ὑπέρτασιν τῶν βιολογικῶν ἀναγκῶν. Πλὴν τοῦ γεγονότος τούτου εἰς τὴν διάδοσίν τῆς συνέβαλεν ἡ ἔμφασις, μεθ' ἣς προεβλήθη, τὸ περίτεχνόν της, ἀλλὰ καὶ ἡ ύπόδειξις τῆς ύπαρξεως ὑποσυνειδήτου ψυχικῆς περιοχῆς, ἀγνοηθείσης ὑπὸ τῆς Ψυχολογίας τῶν στοιχείων.

Ἡ ἀσθενής πλευρὰ τῆς δλητὸς διδασκαλίας τοῦ Freud εἶναι ἡ μονιστικὴ του ἀντίληψις περὶ ψυχικῆς ζωῆς, ἡ βιάζουσα τὰ ἐμπειρικὰ δεδομένα τῆς ἐρεύνης. Ἡ παραδοχὴ τῆς libido, ως γεννώσης δλας τὰς ἐκδηλώσεις μας, τόσον τὰς δμαλάς, δσον καὶ τὰς ἀνωμάλους εἶναι εἰς Βιολογισμός, δστις παραβλέπει τὰς ἄλλας ψυχικάς μας σφαίρας, αὐθυπάρκτους καὶ ποιοτικῶς διαφόρους εἰς ύφην καὶ περιε-

1. Παρ' ἡμῖν ύπαρχει ἀπὸ τοῦ 1948 'Ελληνικὴ Ψυχαναλυτικὴ 'Ομὸς Ιδρυθεῖσα ύπὸ τῆς Α.Υ. τῆς Πριγκιπίσσης Μαρίας, μαθητρίας τοῦ Freud, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Ψυχιατρικῆς Δημητρίου Κουρέτα καὶ ἄλλων ἐπιστημόνων.

Σχετικὰ ἔργα τῶν σημειωνομένων:

A.B.Y. Πριγκιπίσσης Μαρίας τοῦ Γεωργίου, Τρεῖς Διαλέξεις Εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Ψυχανάλυσιν, 'Αθῆναι 1950.

Κουρέτα Δ., Αἱ Ψυχώσεις εἰς τὴν Λογοτεχνίαν — 'Αρχαῖα 'Ελληνικὰ δράματα, 2α ἔκδοσις, 'Αθῆναι 1951.

χόμενον, περὶ τῶν ὅποιων ώμιλήσαμεν διὰ μακρῶν εἰς τὰ κεφάλαια Περὶ δρμῶν καὶ Περὶ συναισθημάτων¹.

Ἡ δλῆ περὶ libido θεωρία τοῦ Freud εἶναι μία δάνταύγεια ἐπαγγελματικῶν, ἀλλὰ καὶ προσωπικῶν βιωμάτων αὐτοῦ. Ἡ ἐπιστημονική του ἀπασχόλησις ἦτο ἐπίμονος σπουδὴ καὶ μελέτη ψυχοπαθῶν ἀτόμων καὶ εἰδικώτερον παρουσιαζόντων διαταραχὰς τῆς γενετησίου ζωῆς. Τοῦ ἔλειψεν ἡ πλήρης καὶ εύρεῖα γνῶσις τῶν ύγιῶν, μὲ τὸ πλάτος βιώσεων τῶν. Πρέπει δμως νὰ ἐνθυμούμεθα συνεχῶς τὸ παράγγελμα τοῦ Ἀριστοτέλους, δτι «δεῖ σκοπεῖν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι μᾶλλον τὸ φύσει καὶ μὴ ἐν τοῖς διεφθαρμένοις»². Τὸ παθολογικὸν δὲν δύναται νὰ τίθεται μέτρον καὶ κριτήριον τοῦ ύγιος, διότι ἐξ αὐτοῦ ἡφαντίσθησαν ἀκριβῶς τὰ ίδιαζοντα στοιχεῖα τὰ ἀπαρτίζοντα τὸ ύγιες.

Ἄλλὰ καὶ ἡ προσωπικὴ Ψυχανάλυσις τοῦ ίδιου τοῦ Freud, συναγομένη ἐκ τῶν δημοσιευθέντων προσφάτως στοιχείων τῆς προσωπικῆς του ζωῆς³, ἔρμηνεύει τὴν ἀφετηρίαν τῆς Πανερωτικῆς του κοσμοθεωρίας. Ἡ ἐν τῇ πατρικῇ του οἰκογενείᾳ ζωὴ κατὰ τὸν Jones μαρτυρεῖται ως λίαν περιπεπλεγμένη. Ὁ πατήρ του Jacob τὸν ἐγέννησεν ἐκ τοῦ δευτέρου γάμου, ἔχων ἥδη ἐκ τοῦ πρώτου δύο υἱούς. Τὸν δεύτερον γάμον του συνῆψεν εἰς ἡλικίαν 41 ἑτῶν μετὰ τῆς νεαρᾶς μελλούσης μητρὸς τοῦ Sigmund, οὗσης 21 ἑτῶν. Ὁταν ἐγεννήθη οὗτος, ὁ πατήρ του εἶχε γίνει ἥδη πάππος ἐκ τοῦ μεγαλυτέρου τῶν υἱῶν του Ἐμμανουὴλ. Ὁ δινεψιός του δηλαδὴ ἦτο μεγαλύτερος του. Ὁ δεύτερος κατὰ σειράν ἐτεροθαλῆς ἀδελφός του Φίλιππος εἶχε τὴν ἡλικίαν τῆς μητρὸς του. Ἡ παιδικὴ σκέψις τοῦ Freud τὸν ἔθεωρει πιθανῶς αἴτιον διὰ τὴν νέαν ἐγκυμοσύνην τῆς μητρὸς του, διότι ὁ δημομήτριος ἀδελφός του Ἰούλιος ἐγεννήθη, δτε ἥτο 11 μηνῶν, ζήσας 8 μόνον μῆνας. Ὁ Freud ίσως νὰ ἡσθάνετο ἐνοχὴν διότι ἐφαντάζετο, δτι εἶχε θελήσει τὸν θάνατόν του, ἀφοῦ ἔρρεπε πρὸς τὴν παιδικὴν ζηλοτυπίαν. Βεβαιούμεται δτι ἡσθάνετο ζηλοτυπίαν διὰ τὴν μετὰ 2^{1/2} ἔτη γεννηθεῖσαν ἀδελφήν του "Ανναν"⁴. Πρὸ τοῦ πατρός του ἡσθάνενο ἔνα φόβον, δστις κατόπιν μετεβλήθη εἰς ἀποστροφήν. Ἀντιθέτως πρὸς τὴν μητέρα του ἡσθάνετο Ισοβίως ἔντονον

1. Παράβ. σελ. 28 - 110.

2. Πολιτικὰ I, 2.

3. Ὁ "Ἀγγλος μαθητής του Jones εἰς τρίτομον ἔργον του, δημοσιευθὲν τῷ 1953 - 1957, παρέχει βιογραφίαν τοῦ Freud στηριχθεῖσαν εἰς στοιχεῖα τῆς ἀτομικῆς του ζωῆς ὑπό τὸν τίτλον: *Jones Er., Sigmund Freud, Life and Work* vol. I - III, London, The Hogarth Press.

4. Jones, Mv. ἔργ. I, σελ. 10.

δεσμόν, δμολογῶν, δτι εἶχε διέλθει μίαν περίοδον Οἰδιποδείου συμπλέγματος¹.

"Ολα τὰ «συμπλέγματα» τοῦ οἰκογενειακοῦ του δένδρου καὶ αἱ ἔξ αὐτῶν βιώσεις φαίνεται, δτι ἐπέδρασαν ἐπ' αὐτοῦ ως νεαροῦ ψυχιάτρου καὶ ἔστρεψαν τὴν προσοχήν του ἐντονώτερον εἰς τὰ Θέματα τῶν γενετησίων σχέσεων, αἵτινες συνεχῶς ἔπαιζον περίπλοκον ρόλον εἰς τὴν ζωήν του. "Οταν 26 ἑτῶν ἐμνηστεύθη τὴν Μάρθαν Bernays τῆς εἶχε γράψει κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μνηστείας του 900 ἐπιστολάς². "Ητο δὲ ζηλότυπος ἀπέναντί της εἰς βαθὺδὸν ὑπερβολικόν.

"Η περὶ νευρώσεων θεωρία του εἶναι ἀνευ στερεδᾶς βάσεως ως πρὸς τὴν αἰτιολογίαν. Νευρώσεις ἔχομεν δχι μόνον ἐκ τῆς γενετησίου δρμῆς, ἀλλὰ καὶ ἔξ δλων τῶν ἀλλων. 'Ακόμη καὶ ἡ στέρησις τῆς τροφῆς, εἴτε λόγῳ πτωχείας κατὰ τὴν παιδικήν ἡλικίαν, εἴτε λόγῳ ἑκτάκτων περιστάσεων, γεννᾷ νευρώσεις καὶ ψυχώσεις, εἴτε μονίμους εἴτε παροδικάς. Μία λαιμαργία ἐκδήλως παθολογική εἰς πρόσωπα δριμαῖα ἔχει τὴν αἰτίαν της εἰς παιδικήν στέρησιν. Ναυαγοὶ τορπιλλισθέντων κατὰ τοὺς τελευταίους πολέμους πλοίων καὶ ἀεροπόροι καταρριφθέντων εἰς ἕρήμους περιοχάς ἀεροπλάνων, βασανισθέντες ἀπὸ παρατεταμένην πεῖναν καὶ δίψαν, διηγοθντο, δτι ἥσθάνοντο ἐπὶ μακρὸν παραισθήσεις βασανιστικάς περὶ φαγητῶν καὶ ποτῶν.

"Ονειρα γεννῶνται οὐχὶ μόνον ἐκ τῆς libido, ἀλλ' ἀπὸ πλείστας αἰτίας, ως ἐμνημονεύσαμεν εἰς τὸ περὶ φαντασίας κεφάλαιον καὶ ως εἶναι γνωστὸν ἔξ ἀτομικῆς πείρας παντὸς ὄγιοθς προσώπου. "Έχομεν πολλὰ τοιαθτα ἀπὸ ἀνικανοπαιήτους δρμάς, εἴτε πρὸς τροφήν, εἴτε πρὸς ποτόν, εἴτε πρὸς ἀναγνώρισιν ἀξίας, εἴτε πρὸς στολισμόν, εἴτε πρὸς καλλιτεχνικάς καὶ μεταφυσικάς ἀναζητήσεις, εἴτε ἀπὸ φόβους ἐκ παρελθόντων ἢ μελλόντων κινδύνων. Πολλοὶ δνειρεύονται ἔμφοβοι περιοδικῶς καθ' δλην των τὴν ζωήν, δτι ἔξετάζονται εἰς τὰ Μαθηματικά, ἐπειδὴ ἔτυχε κατὰ τὴν μαθητείαν των νὰ ἔχουν ταλαιπωρίας εἰς τὸ μάθημα τοῦτο. "Έχομεν ἐπίσης δνειρα ἀπὸ τὴν κατάστασιν καὶ θέσιν τοῦ σώματος κατὰ τὴν δραν τοῦ ὅπνου, ως καὶ ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς προηγηθείσης ἡμέρας. Τέλος ἔχομεν δνειρα λόγῳ σωματικῶν παθήσεων. Οὕτω πρόσωπα πάσχοντα ἔξ ἀνευρυσμάτων τῆς καρδίας δνειρεύονται αἷματα, πυρκαϊάς καὶ συγκρούσεις. "Άλλα πάσχοντα ἐκ καρκίνου τοῦ στομάχου δνειρεύονται, δτι τοὺς δάκνουν δφεις.

1. Αύτόθι, σελ. 12, 14, 19.
2. Αύτόθι I, σελ. 110.

‘Ο ύπό τοῦ Freud ύποδεικνυόμενος λεπτολόγος συμβολισμὸς τῶν δνείρων δὲν εἶναι τι τὸ καθολικόν. Ή θεωρία τῆς κοινωνικῆς λογοκρισίας (Zensur) δὲν ἔρμηνει τὸ δλον φαινόμενον. Διαταραχὴν ψυχικὴν δὲν ἔχομεν μόνον λόγῳ γενετησίου τάσεως, ἀλλὰ καὶ λόγῳ γενετησίου ἀνεπαρκείας. “Επειτα ἡ γενετήσιος ζωὴ ἔχει ἄλλην μορφὴν κατὰ λαούς. Εἰς τοὺς βορείους λαούς εἶναι τελείως ἄλλου τύπου ἀπὸ διτελεῖς τοὺς Μεσογειακοὺς καὶ εἰς τοὺς Σημίτας.

Αἱ παραδρομαὶ (lapsus) δὲν γεννῶνται ἐκ μόνης τῆς libido, ἀλλ’ ἀπὸ δλας τὰς δρμάς. Παραθέτομεν μερικάς, τὰς δποίας προσφάτως ἔχομεν σημειώσει: Εἰς ἑλληνικὴν Λουτρόπολιν θεραπεύουσαν τὰς ρευματικὰς καὶ ἀρθριτικὰς δυσκινησίας ἐσημειώσαμεν τὴν ἐπιγραφὴν «Παρακαλοῦνται οἱ κ.κ. Λυδοί (ἀντὶ λουδοί) νὰ σύρουν τὸ πῶμα τοῦ λουτρίος μετὰ τὸ λουτρόν των». Ἀνώτερος κρατικὸς λειτουργὸς ἐκφράζων τὰ συγχαρητήριά του πρὸς προαχθέντα συνδελφὸν του, τὸν δποῖον ἐνδομύχως ἔζηλοτύπει, τοῦ εἶπε «Συγχωρητήρια». Εἰς ἐπικήδειον, τὸν δποῖον κατὰ καθῆκον ἔξεφώνει Ἐμπειρος ρήτωρ πρὸς ἐκλιπόντα ἀντίπαλόν του, παρεσύρθη ἀθελήτως νὰ εἴπῃ τὴν φράσιν «‘Η μεγάλη ἀπώλεια, τὴν δποίαν ἐπετύχαμεν...»». “Ἐτερος ἀγαθὸς δμιλητὴς ἐνήλλαξεν ἐκ παραδρομῆς τὸ δνομα εύσεβοθς προσώπου, ἀλλὰ θαυμαστοῦ τοῦ φραίου φύλου, μὲ τὸ δνομα ἀξιολόγου μαίευτῆρος.

‘Η ἔξιδανίκευσις, ἡ ἔγείρουσα τὰς δλιγωτέρας ἀντιρρήσεις ἐν τῇ δλῃ θεωρίᾳ τοῦ Freud, δὲν εἶναι ἐπίσης ἀπηλλαγμένη μονομερείας. Αὕτη δὲν εἶναι διοχέτευσις τῆς libido, ἀλλ’ ἀπλῶς δρᾶσις ἄλλου μέρους τοῦ πολυσυνθέτου καὶ πλουσίου εἰς περιεχόμενον ψυχισμοῦ μας. “Αλλως ἡ αὔξησις τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ τῶν ποικιλῶν δράσεων θὰ ἔξηφάνιζε τὴν libido. Η ἴστορία δμως καὶ ἡ Βιογραφία τῶν μεγάλων ἀνδρῶν μᾶς πληροφοροῦν, δτι οἱ μεγαλοφυεῖς εἶναι μεγάλοι εἰς πλείστας ἐκδηλώσεις. “Ἐκαστος ἔξ αὐτῶν εἶναι συνήθως καὶ «fortis» καὶ «libidinosus». Παράδειγμα οἱ Σωκράτης, Καίσαρ, Αύγουστῖνος, Ναπολέων, Γκαΐτε. ‘Η πνευματικὴ σφαῖρα εἶναι αὐτόνομος καὶ δχι ὑποκατάστατον τῆς libido.

‘Ο Πανερωτισμὸς τοῦ Freud, θέλων νὰ ἔρμηνεύσῃ τὴν γένεσιν τῆς κοινωνίας καὶ τῶν θεσμῶν τοῦ πολιτισμοῦ ἐκ τῆς libido, ἀγνοεῖ τὸ δλον περιεχόμενον τῆς δμαδικῆς ψυχῆς καὶ τῶν ἐκδηλώσεων της. ‘Ἐὰν εἰς ἄτομα παθολογικὰ συμβαίνουν ἀναπληρώσεις καὶ ὑποκαταστάσεις μυθικαί, τούτο δὲν εἶναι γγώρισμα τῶν ἀνωτέρων ἀνθρωπίνων φυλῶν. Εἰς τοὺς ὅγιεῖς ἡ αύτοκυριαρχία δὲν βιοθται ὡς πίεσις τοῦ ‘Υπερεγώ, ἀλλ’ ως ἐκδηλώσις τῆς ἀνωτερότητος τοῦ πνευματικοῦ μας στοιχείου ὑπὲρ τὸ ζωδίθες. Τὸ συναφές συναίσθημα

ἐνοχῆς διὰ παραβάσεις δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα φόβου, ἀλλ' ἀναγνώρισις πτώσεως. Ἡ αἰδὼς εἶναι δεδομένον τῆς φύσεως, οὐχὶ δὲ μόνον τῆς ἀνθρωπίνης. Ἐλευθερομεῖται δὲν ὑπάρχει εἰς πλήθος ἀνωτέρων ζωϊκῶν εἰδῶν. Τὰ tabu δὲν εἶναι τι ἐπιβαλλόμενον διὰ τῆς βίας, ἀλλ' ἐσωτερικὴ ἀποδοχὴ ἀνωτέρων τρόπων ζωῆς, ἔχόντων τὸ ἔμφυτον ἀνάλογόν των καὶ εἰς ἄλλα ἀνώτερα ζωϊκὰ εἴδη. Ἡ τέχνη ἐπίσης, καὶ ἡ θρησκευτικότης δὲν εἶναι δινειροπόλησις, ἀλλ' ἐκφραστικὴ ἀνωτάτων δύντολογικῶν νοημάτων.

Ἄντιφάσκων αὕτω προδήλως ὁ Freudismus πρὸς τὰ πράγματα ἔκαμεν διαδιόγετου δξυνουστάτους νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἐνωρὶς ἐξ αὐτοῦ καὶ νὰ ἀναζητήσουν ἄλλους τρόπους ἐρμηνείας τῶν βαθυτέρων ψυχικῶν μας ἐκδηλώσεων.

Ἐξετάζομεν τὰς ἀπ' αὐτοῦ βασικὰς ἀποκλίσεις τῶν Adler καὶ Jung.

2. Ἡ διδασκαλία τοῦ Adler.

Οπαδὸς τοῦ Freud ἐν Βιέννη διακριθεὶς ἐνωρὶς ὑπῆρξεν ὁ ψυχίατρος Adler. Οὗτος ἐθεώρει ἐπίσης τὰς νευρώσεις ὡς τὴν κλεῖδα τῆς κατανοήσεως τῆς ψυχικῆς ζωῆς. Διεφώνησεν δημῶς πρὸς τὸν Freud ὡς πρὸς τὸ βασικὸν ψυχικόν μας κίνητρον. Ἐντεθεν ἀποσχιλθεὶς διεμόρφωσεν ίδιαν θεωρίαν περὶ ψυχοσυνθέσεως τὴν διπολικὴν ἐξέθηκεν εἰς σειρὰν ἔργων του¹.

Ο Adler ὡς βασικὴν ἀνθρωπίνην τάσιν θεωρεῖ τὴν δρμὴν πρὸς ἀναγνώρισιν ἀξίας καὶ τὸ συναφὲς αὐτῇ αὐτοσυναίσθημα. Πᾶσα ἐνέργειά μας, λέγει, ἀποβλέπει εἰς ἕνα σκοπόν πῶς νὰ διακριθῶμεν. Τὸ αὐτοσυναίσθημα δημῶς ἐκάστου διαμορφώνεται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς σωματοψυχικῆς του ὑποστάσεως, τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς θέσεως τῶν γονέων του καὶ τῆς διληγούσης αἰτιοσφαίρας, εἰς ἣν ἀνατρέφεται. Ατέλεια σωματική, ἀναπηρία, ἐλάττωμα τῶν αἰσθητηρίων, μικρὸν ἀνάστημα, δισχημία κατατομῆς, δυσκινησία σκέψεως, γενετήσιος ἀνεπάρκεια ἐπηρεάζουν τούτο δυσμενῶς. Ἐπίσης γέννησις ἐκ ταπεινῆς οἰκογενείας, ἢ ἐκ σχέσεων ἐξωγάμων,

1. Τὰ κυριώτερα εἶναι τὰ κάτωθι:

- Praxis und Theorie der Individualpsychologie, München 1924.
- Liebesbeziehungen und deren Störungen, Wien - Leipzig 1926.
- Studie über Minderwertigkeit von Organen, München 1927.
- Menschenkenntnis, 3^η Aufl., Leipzig 1929.
- Schwer erziehbare Kinder, Dresden 1927.
- Die Technik der Individualpsychologie, 2 Bde, München 1928 - 1930.
- Über den nervösen Charakter, München 1928.

δρφανία, διάζευξις τῶν γονέων ἔχουν δμοίας συνεπείας. Ἡ ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τέλος ὑπαρξίας μέλους εἴτε κατατρυχομένου ὅποι ἀνιάτου ἀσθενείας, εἴτε ὑποκεσόντος εἰς ἐγκληματικὴν πρᾶξιν ἢ κοινωνικὸν στιγματισμόν, ἢ ἄλλῃ τις μὴ κανονικὴ κατάστασις ἐπηρεάζει τὸν ἀνατρεφόμενον.

Οἱ ἔχοντες κανονικῶς πρὸς τὰ θέματα ταῦτα διαμορφώνονται δμαλῶς καὶ ἐντάσσονται εἰς τὴν κοινωνίαν δὲν ταλαντεύσεων. Ἀντιθέτως οἱ ἔχοντες φυσικὰ ἐλαττώματα, κοινωνικὴν κατωτερότητα τῶν γονέων, θλιβερὸν οἰκογενειακὸν περιβάλλον καὶ ἔλλειψιν στοργῆς ὑφίστανται ὑποσυνειδήτως ἐν ψυχικὸν τραῦμα, ἐκ τοῦ δποίου ἀναφαίνεται. Βν συναίσθημα ἢ σύμπλεγμα κατωτερότητος (*Minderwertigkeitsgefühl, Inferiority complex*). Τὸ συναίσθημα τοῦτο δύναται νὰ δδηγήσῃ εἰς δύο εἶδη ἐκδηλώσεων. Εἴτε δύναται νὰ ζητηθῇ ἀναπλήρωσις τῆς ὑπαρχούσης κατωτερότητος διὰ διακρίσεως εἰς ἐν ἄλλῳ πεδίῳ δράσεως, διστε νὰ ἐπέλθῃ ίσοστάθμισις (*Kompensation*) τῆς ἔλλειψεως, εἴτε δύναται νὰ γίνῃ ὑποσυνειδήτος φυγὴ εἰς τὴν νεύρωσιν. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν ἔχομεν τὰς μεγάλας δημιουργίας εἰς τὴν πολιτικήν, τὴν τέχνην, τὴν ἐπιστήμην. Παράδειγμα οἱ Ναπολέων, Βύρων *Bethoven*. Κατὰ τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἔχομεν φανταστικὰς ἀσθενείας, μὲ συμπτώματα δχι δργανικὰ ἀλλὰ νευρωτικά, ἀποβλέποντα εἰς τὸ νὰ προσελκύσουν τὴν συμπάθειαν πρὸς αὐτά, ἢ νὰ δικαιολογήσουν τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν ἐν λόγῳ προσώπων πρὸς διάκρισιν.

· Η Ψυχανάλυσις, λέγει δ Adler, δύναται ἔξετάζουσα τὴν *Διομήν Ιστορίαν* τῶν προσώπων νὰ ἀνεύρῃ τὰ ὑποσυνειδήτα αἴτια τῶν ψυχικῶν ἐκδηλώσεών των, ιδίᾳ τῶν νευρωτικῶν. · Η *Διομικὴ Ψυχολογία*, τονίζει, δύναται μόνον νὰ μᾶς δδηγήσῃ εἰς τὴν *Ανθρωπογνωσίαν* καὶ οὐχὶ ἢ Γενικὴ Ψυχολογία, ἢ σχηματίζουσα μίαν ἀφηρημένην εἰκόνα περὶ ἀνθρώπου, μὴ ἀπαντωμένην εἰς τὴν πραγματικότητα. "Ἐργον τῆς Ψυχαναλύσεως εἰναι δχι μόνον νὰ γνωρίσῃ τὶ συμβαίνει ὑποσυνειδήτως εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀτόμων, ἀλλὰ καὶ νὰ βοηθήσῃ τὰ ἐκ νευρώσεων ταλαιπωρούμενα, δπως κατανοήσουν, δτι αἱ ἀνωμαλίαι τῶν εἰναι φανταστικαί, καὶ δτι οὗτοι δὲν εἰναι πράγματι ἀσθενεῖς. Μέσον γενέσεως τῆς συνειδήσεως ταύτης εἰναι ἡ ἐπαφὴ καὶ συμβίωσις μετ' ἄλλων προσώπων, διστε νὰ δύνανται νὰ συγκρίνουν τὰς ἐν τῇ πράξει ικανότητάς των πρὸς τὰς ἐκείνων.

· Η θεραπεία τῶν προσώπων τῶν κατεχομένων ἀπὸ συναίσθημα κατωτερότητος ἐκ τῶν νευρώσεων τῶν ἐπιτυγχάνεται κατὰ τὸν Adler διὰ συνεχοῦς ἀσκήσεως πρὸς αὐτοκυριαρχίαν, δι' ἐνδυναμώσεως τῆς αὐτοπεποιθήσεως, διὰ παροχῆς εύκαιριῶν πρὸς ἀνάληψιν

πρωτοβουλίας, δι' ἀπασχολήσεως εἰς θετικά ἔργα. 'Η ἀποφυγὴ τῶν πολλῶν σχεδίων, τῶν δινειροπολήσεων καὶ δικαιολογιῶν, τῆς ἀδρανείας καὶ ἀπραξίας, ἡ καταπολέμησις πάσης φοβίας, ἡ ἀσκησις εἰς συμβίωσιν μετ' ἄλλων, ἡ ἀναγνώρισις τῶν δικαιωμάτων καὶ τοῦ ίδιου ἀτόμου, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων, ως καὶ τῆς λειτουργίας τῶν προσώπων εἰς ισχυρότερα καὶ ὀλιγωτέρον ισχυρά γεννᾷ τὴν ψυχικὴν ἀρτιότητα.

Κρινομένη καθ' ἐαυτὴν ἡ θεωρία τοῦ Adler ἔχει ὑπὲρ ἐσυτῆς πλεονεκτήματα ἐν σχέσει πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Freud.

Κατὰ πρῶτον τονίζει τὸν ρόλον τῆς δρμῆς πρὸς ἀναγνώρισιν ἀξίας, ἢτις εἶναι ἐν βασικόν κίνητρον πλήθους ἐνεργειῶν τῶν ἀτόμων. "Ἐπειτα ἡ ὑπόδειξις τῆς τάσεως πρὸς ἀναπλήρωσιν ἀτελειῶν μαρτυρεῖται ως συμβαίνουσα συχνά. Τέλος ἡ ἐπίδρασις δυσμενῶν τυχῶν ζωῆς κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ἀφίνει πράγματι βαθείας ἐπιδράσεις εἰς τὸν δλον χαρακτῆρα τῶν προσώπων. Εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ δρμῶν καὶ συναισθημάτων ὑπεγραμμίσθη σαφῶς ἡ σημασία τῆς τάσεως μας πρὸς ἀναγνώρισιν ἀξίας παρὰ τῶν ἄλλων. 'Η Ἰστορία ἀναφέρει παραδείγματα τάσεως πρὸς ἐπανόρθωσιν ἀτελειῶν. 'Ο Πλούταρχος εἰς τὸν Βίον τοῦ Ἀγησίλαου τονίζει, δτὶ ἐπειδὴ οὗτος ἦτο «μικρὸς καὶ τὴν δψιν εὐκαταφρόνητος» εἶχε δὲ καὶ «πήρωσιν τοῦ σκέλους», «τὴν φιλοτιμίαν ἐκδηλοτέραν ἔποιει», ὡνα εὑρίσκη «ἐπανόρθωμα τοῦ πάθους»¹. Παραλείπομεν τὰ ἐκ τοῦ βίου τοῦ Δημοσθένους, ως κοινῶς γνωστά.

'Ως ὑπερβολικὴν θεωροθεμεν τὴν γνώμην τοῦ Adler, δτὶ πᾶσαι αἱ μεγάλαι δημιουργίαι γεννῶνται ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ συναισθήματος κατωτερότητος. "Οταν τοῦτο συμβαίνῃ, εἶναι ἔξαίρεσις. Οἱ πράγματι μεγάλοι δημιουργοῦν χωρὶς τὴν σκέψιν ἀναπληρώσεως, ἀλλ' ἐξ ἐσωτερικῆς ἐπιταγῆς. 'Ἐπίσης πάντες οἱ φύσει ἐλαττωματικοὶ δέν κατατρύχονται ὑπὸ συναισθήματος κατωτερότητος καὶ συναφοῦς φοβίας, ἀλλὰ δέχονται τὴν ἀδυναμίαν των ὡς τι πραγματικόν. 'Ο Πλούταρχος ἐμφανίζει τὸν Ἀγησίλαον ως φέροντα «Ιλαρῶς» καὶ «ραδίως» τὸ πάθος του καὶ ως «παίζοντα καὶ σκώποντα πρῶτον ἐαυτόν». Τοῦτο διακριθεὶς εὐχερῶς, ίδια δτὰν ἐλθωμεν εἰς προσωπικὴν ἐπικοινωνίαν, μὲ πρόσωπα ραχιτικά. Ταῦτα κατὰ πλειοψηφίαν εἶναι τύποι εὐφυεῖς, φιλοσκῶμμονες καὶ διαρκῶς εὔδιάθετοι. 'Εκεῖθεν ίσως ἐγεννήθη καὶ ἡ διαδεδομένη ἀντίληψις περὶ αὐτῶν, δτὶ φέρουν εὐτυχίαν εἰς δσους τοὺς συναντοῦν. 'Οπωσδήποτε τοὺς μεταδίδουν τὴν εύδιαθεσίαν των, ἀρχὴν πάσης εύτυχίας.

1. Πλουτάρχου, Ἀγησίλαος 20 · 24.

Μία άλλη ούσιωδης παράλειψις τῆς περὶ ψυχοσυνθέσεως θεωρίας τοῦ Adler εἶναι, ότι οὗτος ως βασικόν παράγοντα τῆς άτομικής ψυχολογίας θεωρεῖ τὴν ὑπαρξιν ἥ μή, καὶ τὸν τρόπον ἀντιμετωπίσεως τοῦ συναίσθηματος κατωτερότητος. Λησμονεῖται ἐν προκειμένῳ, ότι ναὶ μὲν ἀποτελοῦν δξιόλογον κατηγορίαν τὰ ἄτομα τῶν ὅποιων δ ψυχικός βίος προσδιορίζεται ἀπὸ τὸ συναίσθημα τούτο, ἀλλὰ πολυπληθεστέρα εἶναι ἡ κατηγορία τῶν ἀτόμων τῶν ἐμφανιζόντων ἔκδηλον συναίσθημα ἀνωτερότητος ἢ σύμπλεγμα ἀνωτερότητος (*Überwertigkeitsgefühl, Superiority complex*).

Ἐνῷ τὰ ἄτομα τῆς πρώτης κατηγορίας ταλαιπωροῦν μόνον ἔστι, τὰ τῆς δευτέρας ταλαιπωροῦν τοὺς ἄλλους. Δι' αὐτὰ διετυπώθησαν δλαι αἱ διδασκαλίαι περὶ ταπεινοφροσύνης, τόσον παρὰ τῶν ιδρυτῶν τῶν θρησκειῶν, δσον καὶ παρὰ τῶν φιλοσόφων καὶ νομοθετῶν. Οἱ τελευταῖοι ἀπασχολοῦνται πάντοτε μὲ τὰς συνεπείας τοῦ συμπλέγματος τούτου, διότι ως παρακολούθημα ἔχει τὴν ἐπιθετικότητα καὶ τὴν ὑβριν ἔναντι τῶν μὴ ἀναγνωριζόντων τὴν ἀνύπαρκτον ἀξίαν τῶν ὑπεροπτῶν.

Τὰ ἄτομα τὰ ἔχοντα ἐλλείψεις εἴτε ἐκ φύσεως εἴτε ἐκ τύχης δέχονται ταύτας ως φυσικὸν συνακόλουθον τῆς γηίνης μας ὑπάρξεως, ἥτις πάντοτε μοιράζει ταύτας, φανεράς ἢ ἀφανεῖς, ἄλλας εἰς ἄλλους. Ἡ δειλία τούτων ἢ ἀβεβαιότης, ἀκόμη καὶ ἡ φοβία δύναται νὰ θεραπευθῇ εύχερῶς ἀπὸ τοὺς οἰκείους, διδασκάλους των, φίλους των, ἐὰν μὲ ἐνδιαφέρον καὶ στοργὴν κεντρίσωσιν ἄλλας δυνάμεις τοῦ ψυχισμοῦ των. Ἡ ἐπιβολὴ δμῶς χαλινοῦ εἰς τὸν ἀλαζόνα εἶναι δυσχερεστέρα, διότι ἡ στοργὴ, ἡ μέλλουσα νὰ θεραπεύσῃ, χρειάζεται βλέμμα διεισδυτικὸν εἰς βαθύτερας περιοχάς καὶ διάρκειαν καὶ ἕντασιν προσπαθείας.

3. Η διδασκαλία τοῦ Jung.

Οπαδὸς τῆς Ψυχανάλυσεως, ἀλλὰ μὲ κατευθύνσεις διαφερούσας τόσον τῶν τοῦ Freud, δσον καὶ τῶν τοῦ Adler τυγχάνει δ 'Ελβετὸς Ψυχίατρος καὶ Ψυχολόγος Jung. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸ 'Υποσυνείδητον (δυσυνείδητον τὸν δνομάζει) παίζει ἀποφασιστικὸν ρόλον εἰς τὴν ψυχικήν μας ζωήν, δι' δ ἡ Ψυχολογία δι' αὐτὸν ἀποβάλνει θεωρία τοῦ δυσυνείδητου¹.

1. Τὰ κύρια έργα του εἶναι τὰ κάτωθι:

- I. Das Geheimnis der goldenen Blüte 1920, 4^η Aufl. 1944.
- II. Wandlungen und Symbole der Libido, 1913, 3^η Aufl. 1950.
- III. Seelenprobleme der Gegenwart, 1931, 3^η Aufl. 1946.
- IV. Die Beziehungen zwischen dem Ich und dem Unbewussten, 2. Aufl. 1939.

‘Ο Jung τὴν libido τοῦ Freud δέχεται ύπό ἄλλο νόημα. Οὐχὶ δὲ τὴν γενετήσιον δρμήν. Τὴν θεωρεῖ ὡς ταυτίζομένην πρὸς τὴν ψυχικὴν ἐνέργειαν ἐν γένει. Ἡ ἐνέργεια αὕτη κινεῖται μεταξύ δύο πόλων, τοῦ συνειδήτου καὶ τοῦ ἀσυνειδήτου. Ἐξ αὐτῆς γεννῶνται συμβολισμοί, ἀλλ’ οὐχὶ μόνον ἀσυνειδήτοι, ἀλλὰ καὶ συνειδήτοι. Οἱ τελευταῖοι οὖν εἰναι καὶ οἱ ζωηρότεροι. Ἡ πηγαία περιοχὴ δύμως εἰναι ἡ τοῦ σκοτεινοῦ ἀσυνειδήτου. Τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα ἀνευρίσκεται καὶ εἰς τὸν Ἀσιατικὸν συμβολισμὸν τῶν δύο κοσμικῶν ἀρχῶν, τοῦ Yang τοῦ καὶ Yin. Ἡ περιοχὴ τῆς συνειδήσεως ἀποτελεῖται ἀπὸ δλα ἑκεῖνα, ἀτιναπλέκονται γύρω ἀπὸ τὸ Ἐγώ καὶ ἀποτελοῦν τὴν προσωπικὴν πεῖραν του. Τὸ ἀσυνειδήτον περιλαμβάνει δύο περιοχάς, τὸ προσωπικὸν ἀσυνειδήτον καὶ τὸ κοινωνικὸν ἀσυνειδήτον.

Τὸ σφραγιδὸν ἀσυνειδήτον περιλαμβάνει.

1ον. Πᾶν δὲ τι ὃ πῆρεν ἄλλοτε συνειδήτον εἰς τὸ ἄτομον καὶ κατόπιν ἐλησμονήθη.

2ον. Περιστατικὰ δδυνηρὰ τὰ δποῖα δὲν εἰναι μὲν συνειδήτα, ἀλλὰ δροῦν συνεχῶς προκαλοῦντα νευρώσεις.

3ον. Ἀντιλήψεις προσπεσούσας εἰς τὰ αἰσθητήρια, ἀλλὰ μὴ γενομένας συνειδήτας.

4ον. Στοιχεῖα μὴ ώριμάσαντα ὅστε νὰ γίνουν συνειδήτα.

Τὸ κοινωνικὸν δαυκείδητον ἢ ἀπρόσωπον ἀσυνειδήτον εἰναι τὸ κοινὸν εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους, τὸ παράγον ώρισμένας εἰκόνας, τὰ Ἀρχέτυπα (Archetypen). Ταῦτα εἰναι ἐν εἰδοῖς κατηγορίαιν ἀναλόγων πρὸς τὰς τοῦ Kant, τόσον βιολογικῶν δσον καὶ πνευματικῶν. Εἰναι, λέγει, οἱ πανανθρώπινοι συμβολισμοὶ πρωτογονικῶν ἐμπειριῶν, δπως τῆς γεννήσεως, τοῦ θανάτου, τῆς γενετῆσίου σχέσεως, τῆς πατρότητος, τῆς μητρότητος, τῆς ψυχικῆς ἀνατάσεως (φῶς), τῆς συναισθηματικῆς ἔκστάσεως (πύρ), τῆς ἀρρενωπότητος (animus), τῆς γυναικότητος (anima). Ἐκεῖθεν, λέγει, παράγονται δχι μόνον αἱ γενετῆσιοι ἐκδηλώσεις, ἀλλὰ κατ’ ἔξοχὴν αἱ πνευματικαὶ ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνθρώπου. Εἰναι αἱ μυθολογικαὶ εἰκόνες αἱ ἀπαντῶσαι δμοιομόρφως εἰς λίαν ἀπομεμακρυσμένας περιοχάς αὐτοφυῶς καὶ ἀνεξαρτήτως.

V. Psychologische Typen, 5^η Aufl. 1950.

VI. Über die Psychologie des Unbewussten, 1943.

VII. Psychologie und Alchemie, 1944.

VIII. Psychologie und Erziehung, 1946.

IX. Aufsätze zur Zeitgeschichte, 1946.

X. Wirklichkeit der Seele, 3^η Aufl. 1947.

XI. Über psychische Energetik und das Wesen der Träume, 1948.

Τὰ Ἀρχέτυπα ταῦτα προκαλοῦν εἰς τοὺς λαούς τὰς Μυθολογίας, εἰς δὲ τὰ ἐπὶ μέρους ὅτομα τὰ διάφορα ὄντειρα καὶ ιδανικά, στινα ἀναφέρονται εἰς τὴν γενικήν εἰκόνα περὶ ζωῆς. Ἡ καταπίεσις τῶν ἀρχετύπων τάσεων γεννᾷ τὰς νευρώσεις, δχι μόνον τὰς βιολογικάς, ἀλλὰ καὶ τὰς ιδεολογικάς.

Ἐκ τῶν δύο περιοχῶν τὸ κοινωνικὸν ἀσυνείδητον εἶναι τὸ βαθύτερον καὶ ἀποφασιστικώτερον διὰ τὴν ψυχικήν ζωήν. Ἐκεῖθεν καὶ ἡ Ψυχολογία τοῦ Jung ἀπεκλήθη Ψυχολογία τοῦ βάθους. Πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ιδεῶν του ἐστηρίχθη εἰς τὴν Γενικήν Ἰστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ, ὅποθεν προσάγει παραδείγματα.

Οὐαὶ τῷ Jung ἐπιχειρεῖ καὶ μίαν ἄλλην βασικήν ψυχολογικήν διάκρισιν, τὴν ἔξης. Τὰ διάφορα ὅτομα, λέγει, στρέφονται ἄλλα μὲν κυρίως πρὸς τὰ ἔξω, πρὸς τὰ πράγματα, δευτερευόντως δὲ πρὸς τὰ ἕσω. Εἶναι τὰ ἔσωστροφα. "Αλλα πάλιν κυρίως πρὸς τὰ ἕσω, τὰς Ιδέας, τὰ σύμβολα, δευτερευόντως δὲ πρὸς τὰ ἔξω. Εἶναι τὰ ἔσωστροφα. "Εάν τις δὲν διαγνώσῃ τὸν ἔμφυτον τύπον του, γεννᾶται παρ' αὐτῷ μία διαταραχή, μία νεύρωσις. Τούτο συμβαίνει, διότι ὑπάρχει ἡ ἀντίφασις, ἐνῷ εἶναι ἔσωστροφος νὰ θέλῃ νὰ ζῇ πρὸς τὰ ἔξω, ἥ καὶ τάναπαλιν. Ἡ νεύρωσις αἴρεται, ἐάν λάβῃ συνείδησιν τοῦ τύπου του καὶ ζήσῃ ἐν συνεπείᾳ πρὸς αὐτόν.

Πλὴν τῆς ἀναδρομῆς εἰς Ἰστορικά πρόσωπα πρὸς στήριξιν τῆς θεωρίας του δὲ Jung ἐξήτησε, νὰ τὴν ἐπαληθεύσῃ διὰ καταδείξεως τῆς ἐφαρμογῆς της καὶ ἐπὶ προσώπων συγχρόνων, εὑρεθέντων εἰς τὸ προσκήνιον τῆς γενικῆς ἐπικαιρότητος. Ἐμερίμνησε καὶ ἡδυνήθη νὰ παρακολουθήσῃ δεξιώσιν τοῦ Mussolini παρὰ τῷ Hitler εἰς Βερολίνον πρὸ τοῦ τελευταίου πολέμου. Τοὺς δύο τούτους περιέγραψεν ὁ τόκρους τύπους. Οἱ Μουσολίνι, λέγει, ἦτο δ τύπος τοῦ ἔσωστροφου ἀτόμου. Εἰς τὸ ἀσυνείδητόν του ἔφερεν δλα τὰ Ἀρχέτυπα τῆς Ἰταλικῆς φυλῆς. Εἶλκετο ἀπὸ πάντα ἔξωτερικόν καὶ θεαματικόν. Ἐξεδήλωνε παιδικήν χαράν, δταν ἐν στρατιωτικόν τμῆμα παρήλαυνε πρὸ αὐτοῦ μὲ τὸ «βῆμα τῆς χήνας». Οἱ Χίτλερ ἀντιθέτως ἦτο δ τύπος τοῦ ἔσωστροφου. Εἰς τὸ ἀσυνείδητόν του ὑπῆρχον τὰ Ἀρχέτυπα τῆς Γερμανικῆς φυλῆς μὲ τοὺς Nibelungen καὶ τὸν Wotan. Οἱ ἄλλοι δι' αὐτὸν ὑπῆρχον μόνον ὁ τρίτη. Κατὰ τὰς παρελάσεις ἐφαίνετο ὁ τρίτος κατεχόμενος ἀπὸ μίαν ἔμμονον Ιδέαν, μὴ ἐπηρεαζόμενος ἀπὸ τὰ ἔμπροσθέν του ἐκτυλισσόμενα.

Κρινομένη ἡ διδασκαλία τοῦ Jung πλησιάζει πρὸς τὸ δρθὸν περισσότερον ἀπὸ τὰς δύο προηγουμένας. Εἶναι ἡ ἐκ νέου κατάδειξις τῆς ὑπάρξεως τοῦ ὑποσυνείδητου ἀλλὰ καὶ πολυσυνθέτου πρωτογονικοῦ βάθους ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, τοῦ καθισταμένου συνείδητοῦ περιοδικῶς.

Δὲν πρέπει δύμως τὸ βάθος τοῦτο νὰ νοῆται ώς τὸ μόνον ἐκφράζον τὴν οὐσίαν τοῦ προσώπου. Ὁ συνειδητὸς δυναμισμὸς ἔκάστου, ἡ πεῖρα του, ἡ αὐτοπροσπάθειά του εἶναι στοιχεῖα, ἅτινα ἐπιπροστίθενται, ἵνα ἀποτελεσθῇ τὸ δλον προσωπικότής. Ἐὰν παροραθῇ τὸ γεγονός τοῦτο, τότε εἰσάγεται μία μοιρολατρεία, μία διάλυσις τῆς ἀξίας τοῦ προσώπου, μία ἄρνησις τῆς δυνατότητος πρωτοβουλίας καὶ ἐπομένως καὶ εὐθύνης.

Ἡ διάκρισις ἐσωστρόφων καὶ ἐξωστρόφων ἀτόμων μόνον δι' ἄκρους τύπους ισχύει. Τὸ μέγα πλῆθος εἶναι μικτοὶ τύποι, ἀμφιστροφοί.

Γ'. ΟΡΙΑΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ

α'. Μεταψυχικὴ καὶ Παραψυχολογία.

Ἡ ιστορία τοῦ πνεύματος μαρτυρεῖ, δτὶ πλεῖστα πρόσωπα ἐμφανίζουν ἀνέκαθεν στιγμὰς ψυχικῶν ἐκδηλώσεων ὑπὲρ τὸ σύνηθες, ἀποφασιστικὰς τόσον διὰ τὴν ὑπόστασιν των, ὃσον καὶ διὰ τὴν πορείαν τοῦ ἐν γένει πνεύματος. Ἐμνημονεύσαμεν ἥδη, δτὶ ἐπιστήμονες δμολογοῦν, πῶς οὐχὶ ἐν συνειδητῇ προσπαθείᾳ, ἀλλ' αἴφγιδίως καθ' ὀρισμένας στιγμὰς παρουσιάζονται εἰς αὐτοὺς ἰδέαι ἐπιμόνως φωτεινά, αἱ δποῖαι προηγουμένως μάτην ἀνεζητοῦντο. Καλλιτέχναι διηγοῦνται περὶ τῶν δημιουργιῶν των, δτὶ εἶναι γέννημα ἐμπνεύσεως, προφῆται δὲ καὶ ἱεροφάνται, δτὶ ἐξ ἀποκαλύψεως λαμβάνουν τὰς ἀληθείας τὰς δποῖας διδάσκουν. Ἄλλα καὶ ἀπλούστερα πρόσωπα γνωρίζουν εἰς τὸν βίον των στιγμὰς ἀποφασιστικάς, ἐν εἶδος κρίσεως καὶ μεταστροφῆς (conversion), ἐξ ἥς προσδιορίζεται ἡ πορεία τῆς ζωῆς των.

Εἰς δλίγα καὶ σπανιώτερα ἀτομα ἔχομεν μεμαρτυρημένην τὴν ἐμφάνισιν προαισθήσεως καὶ προγνώσεως συμβάντων. Κλασσικὸν εἶναι τὸ παράδειγμα τοῦ Σωκράτους, ὃστις ἀδιαλείπτως ὁμολόγει, δτὶ ἥκουε «τὴν φωνὴν τοῦ δαιμονίου». Ὁμολογίαν ἥτις τοῦ ἐστοίχισεν αὐτὴν τὴν ζωήν, ἀφοῦ ἡ λεπτομερῶς γνωστὴ εἰς ἡμᾶς καταδίκη του ἐστηρίχθη κατὰ τὸ ἥμισυ εἰς αὐτὴν¹. Τὸ μαντικὸν τοῦτο σημεῖον τοῦ

1. Ἡ φωνὴ τοῦ δαιμονίου μνημονεύεται σαφῶς εἰς τὴν Ἀπολογίαν (31 D, 40 A - C), εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματα (I 4 15, IV 3 12, IV 8 1) καὶ εἰς τὸν Θεάγην (128 D, 129 E). Πολλαπλῶς μεμαρτυρημένη προαισθησίας του εἶναι ἡ περὶ τῆς ἐν Σικελίᾳ καταστροφῆς (Πλάτωνος, Θεάγης 129 D, Πλουτάρχου, Νικίας XIII, 11 - 14, τοῦ αὗτοῦ, Ἀλκιβιάδης XVII, 30). Παράβ. Πλουτάρχου, Περὶ τοῦ Σωκράτους δαιμονίου, X· τοῦ αὗτοῦ, Περὶ ἐκλελοιπότων χρηστηρίων Ι. - Ι.ΙΙ.